

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
YIL 10, SAYI 20, BAHAR 2024

Doç. Dr. Erhan ÇAPRAZ

*Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Bolu/TÜRKİYE
erhancapraz38@gmail.com*

ORCID

**YENİ TESBİT EDİLEN
“ZÜĞÜRTLÜK DESTANI”NIN
KARAC’OĞLAN’IN
BİYOGRAFİSİNE KATKILARI**

THE NEWLY DETECTED "EPIC OF
POVERTY" CONTRIBUTIONS TO
KARAC'OĞLAN'S BIOGRAPHY

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 08.02.2024
Kabul Tarihi: 27.04.2024
Yayımlanma Tarihi: 30.04.2024

Article Information: Research Article
Received Date: 08.02.2024
Accepted Date: 27.04.2024
Date Published: 30.04.2024

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Çapraz, Erhan, “Yeni Tesbit Edilen “Züğürtlük Destanı”nın Karac’oğlan’ın Biyografisine Katkıları”, *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Yıl 10, Sayı 20, Bahar 2024, s. 273-294.

Çapraz, Erhan, “The Newly Detected "Epic of Poverty" Contributions to Karac'oğlan's Biography”, *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Year 10, Volume 20, Spring 2024, p. 273-294.

10.28981/hikmet.1433930

Doç. Dr. Erhan ÇAPRAZ

**YENİ TESBİT EDİLEN "ZÜĞÜRTLÜK DESTANI" NİN KARAC'OĞLAN'IN
BİYOGRAFİSİNE KATKILARI**

**THE NEWLY DETECTED "EPIC OF POVERTY" CONTRIBUTIONS TO KARAC'OĞLAN'S
BIOGRAPHY**

ÖZ

Karac'oğlan, Törelî Türk Edebiyatı'nda 16. yüzyılda yaşadığı kabul edilen ve aynı zamanda gelenek de kuran törelî bir halk ozanıdır. Fakat kendisi ve eserleri, daha ziyade sözlü kültür ortamında yer aldığı için ona ait her türlü bilgi ve belge sadece bu ortamın imkânları dâhilinde aktarılabilmiştir. Dolayısıyla cönkler ve mecmualar, bu ortamın yazılı kaynakları olmaları bakımından eşsiz bir ehemmiyeti haizdir. T. C. Kültür Bakanlığı'nın yazmalar sitesindeki katalogda bir araştırmamız esnasında tesadüfen bulduğumuz ve Balıkesir İl Halk Kütüphanesi'ndeki bir cönkte yer alan Karac'oğlan'ın "Züğürtlük Destanı", yazımız sayesinde ilk defa alanın dikkatlerine sunulmaktadır. Destanda Karac'oğlan'ın züğürtlüğü söz konusudur. Bu yönüyle de destan ona dair çok kıymetli verileri bünyesinde taşır. Destan sayesinde onun İstanbul'a gidip orada da ibdâ ve icrâlarda bulunduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Destana göre Karac'oğlan ömrünün son demlerini fakr u zaruret içerisinde geçirmiştir. Yine destan, dönemin (16. yüzyıl) sosyo-ekonomik durumuna yönelik de bize bazı ipuçları verir. Asıl en kıymetli husus ise onun daha önce ele aldığımız Karac'oğlan ile İsmikan Sultan'la başlayan hikâyesi bu züğürtlük destanıyla da bir nevi son bulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Törelî Türk Edebiyatı, Âşıklık Geleneği, Destan, Züğürtlük Destanı, Karac'oğlan.

ABSTRACT

Karac'oğlan is a traditional folk poet who is accepted to have lived in the 16th century in Törelî Turkish Literature and who also established a tradition. However, since he and his works were mostly in the oral culture environment, all kinds of information and documents about him could only be conveyed within the possibilities of this environment. Therefore, cönks and magazines have a unique importance as they are the written sources of this environment. Karac'oğlan's "Epic of Poverty", which we found by chance during a research in the catalog on the manuscripts website of the Ministry of Culture of the Republic of Turkey and which is located in a cönk in the Balıkesir Provincial Public Library, is brought to the attention of the field for the first time thanks to our article. In the epic, Karac'oğlan's poverty is in question. In this respect, the epic carries very valuable data about him. Thanks to the epic, it becomes clear that he went to Istanbul and performed good deeds and practices there. According to the epic, Karac'oğlan spent the last days of his life in poverty and necessity. Again, the epic also gives us some clues about the socio-economic situation of its period (16th century). The most important thing is that his story, which started with Karac'oğlan and İsmikan Sultan, which we discussed before, ends in a way with this saga of poverty.

Keywords: Törelî Turkish Literature, Minstrelsy Tradition, Epic, Epic of Poverty, Karac'oğlan.

“Yûnus’tan Karac’oğlan’a kadar geçen zaman boyunca Türk milletinin doğuşunun hikâyesini anlayabilir ve anlatabiliriz.”

İsmet Özel

Giriş

Karac’oğlan, hâlâ meçhulümüz olan Törelî halk ozanlarımızın başında gelir. Elbette bunda kendisinin doğrudan Türk sözlü şiir sanatına bağlı bir sanatkar olması kadar, şimdiye kadar bu şiir sanatı üzerine araştırma yapanların, özellikle de akademisyenlerin tesiri büyüktür. Zira 21. yüzyıla gelmiş olmamıza rağmen Türk folkloruna ait “yerli” ve “millî” bir yaklaşım/anlayış/metod/kuram/teori maalesef hâlâ üretilmemiştir. Bu bağlamda bizim ilk olarak “Bedriddin ile Zöhra” (Çapraz, 2021) hikâyesinde tecrübe ettiğimiz “hakikat alanı merkezli inceleme metodu”muza (HAMİM) alanın dikkatlerine sunduğumuzu hatırlatmakta büyük fayda görüyoruz. Son olarak “hakikat alanı”na¹ bağlı ortaya çıkan Törelî Türk Edebiyatı² dâhilinde Karac’oğlan’ın yerini sorguladığımız bir yazımız (Çapraz, 2022a) ile masal ve hakikat ilişkisini ortaya koyduğumuz bir başka makalemizde (Çapraz, 2023) de bu husus ayrıca ele alınıp değerlendirilmiştir. Şâyet hâlâ folklor ürünlerinin mahiyetini belirleyen olmazsa olmaz unsurlar “geleneğe bağlılık”, “sözlülük”, “anonimleşme”, “çeşitlenme” ve “kalıplaşma” kabul ediliyorsa bizim söz konusu anlayışımızın genele teşmili de pekâlâ mümkündür.³

Günümüzde internete bağlı elektronik vasıtaların epeyce artmış olması, hiç şüphesiz, folklor alanındaki araştırmalarımızı da hayli kolaylaştırmaktadır. Nitekim T. C. Kültür Bakanlığı’nın www.yazmalar.gov.tr adresindeki katalogda araştırma yaparken tesadüfen karşımıza çıkan bir destan, hem bu yazının ortaya çıkmasını sağlamış hem de Karac’oğlan gibi alanın en fazla tartıştığı bir konuda ona ait bilinmeyen oldukça özgün bir şiiri de gün yüzüne çıkarmıştır. Dolayısıyla maalesef marifetin iltifata tâbi olmadığı bir ortamda bu tür vasıtaların ehemmiyeti asla yadsınamaz.

Karac’oğlan’a ait söz konusu destan, Balıkesir İl Halk Kütüphanesi’nde “10 Ed 111” numaralı cönkte bulunmaktadır. Müstensihi Mehmed Hamdi b. Mustafa ve

¹ “Hakikat alanı” tabiri Walter Benjamin’e aittir. Benjamin’e göre her eser, “inanç” ve “kültür”ün “kültleşme”sine de bağlı olarak bir “hakikat alanı” yaratır (2018, 48). Yani başta mitler olmak üzere sözlü gelenekteki her türlü anlatının esasını bu alan teşkil eder. Bu bağlamda animistik ve totemistik dönemler de dâhil olmak üzere Türklerin tarih boyunca benimsedikleri tüm din ve inanışlar hakikat alanını belirler. Fakat hiç şüphesiz son Hak din olan İslâm’ın bu alanın teşekkülündeki ağırlığı daha da fazladır.

² Törelî Türk Edebiyatı, esasında kaynağını doğrudan “Hak” ve “hakikat”ın belirlediği edebî anlayışın genel adıdır. Bu anlayışın merkezinde “kahraman” olarak ise Rabbimizin bize *Kur’ân*’da “üsve-i hasene”, yani en güzel örnek buyurduğu Hz. Peygamber’imiz (s.a.s) vardır. Bu edebiyatın mahiyeti hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Dağlar, 2022; Çapraz, 2022b.

³ Bizce, bu ortamdaki her sanatkar, mutlaka *Kur’ân*, sünnet ve sünnetullâha bağlı hakikat alanından beslenerek bir nev’i kendi hakikat alanını da oluşturmak zorundadır. Aksi takdirde sanatkarın gelenek dâhilinde bir kol, olgu, mektep, gelenek, tip veya kültür kalıbına dönüşebilmesi asla mümkün değildir. Bu hususta ayrıca bkz. Çapraz, 2022a.

istinsah tarihi 1255'tir (M. 1838). Çünkü Nesîmî, Yûnus Emre, Eşrefoğlu Rûmî, Reşîd, Âşık Ömer, Gevherî, Âşık Garip, Âşık Kerem ve Hicâbî gibi 15-19. yüzyıllar arasında yaşamış şairlerin eserleri yer alır. Yine aynı kütüphanedeki "10 Ed 110" numaralı cönkte de "Türkü" başlığı altında Karac'oğlan'a ait 10 dörtlükten ibaret bir gelin ile bir kızın bahsine yer verilmiş olması, Karac'oğlan'ın ezgisi sayesinde sözlü gelenekte varlığını asırlarca sürdürdüğünü bize açıkça gösterir. Hatta aynı cönkte her ne kadar Yûnus Emre'ye ait olsa da bir şiirin "İlâhî-Karac'oğlan" başlığı altında kaydedilmiş olması da onun ezgiye bağlı hakikatını açıkça ortaya koyar. Dolayısıyla şimdi söz konusu destanı daha yakından ele almaya geçebiliriz.

Karac'oğlan, İstanbul ve Züğürtlük Destanı

Çünkü Karac'oğlan'a ait 11 dörtlükten ibaret olan şiir "Destândır" başlığı altında aktarılmıştır. Ayağından da açıkça anlaşılacağı üzere destan, "züğürtlük" üzerinedir. Çünkü farklı yazı karakteriyle kaleme alınmış yaprakların varlığı, cönkün birden fazla kişi tarafından kullanıldığını gösterir. Karac'oğlan'ın destanını aktaran kişinin yazı ve imlâsı, ekteki metinlerden de anlaşılacağı üzere bozuktur. Destanın aktarımında daha ziyade ağız hususiyetlerine bağlı bir imlânın kullanıldığı görülmektedir. Fakat aktaranın metinleri harekelemiş olması metinlerin biraz daha iyi okunmasını kolaylaştırmaktadır.

Destanın daha en başında "Niyyet itdim kurbet ele çıkmağa" denilmesine bakılırsa Karac'oğlan'ın züğürtlük destanını gurbet elde yaşadıklarına bağlı kurguladığı açıkça ortaya çıkar. Bu durum, Karac'oğlan'ın hayatı etrafında teşekkül eden halk hikâyelerine de oldukça uygun bir görünüm arz eder. Zira Ali Berat Alptekin'in belirttiği üzere, Karac'oğlan'ın hikâyesine dair "bütün varyantlarda gurbete çıkma, sevginin şiirle ifade edilmesi motifleri ortaktır." (Alptekin, 1986, 42).

"İslâmıbol deye kaddim uzandım

Mermer taş üstüne yatdım uzandım

Altı ayda yedi para kazandım

Anı da almadan aldı züğürtlik"

Diğer taraftan destandan alınan yukarıdaki dörtlükte açıkça görüleceği üzere, destan sayesinde Karac'oğlan'a dair apaçık ortaya çıkan en kıymetli husus ise onun İstanbul'la olan irtibatıdır. Yani destanından öğrendiğimiz kadarıyla Karac'oğlan'ın altı ay kadar İstanbul'da ibdâ ve inşâlarda bulunduğu artık kesin olarak ifade edilebilir.

İlhan Başgöz, doktora tezinde (1949, 47), "Karac'oğlan'ın şiirlerinden onun gezip dolaştığı yerlerin isimlerini de çıkarmak mümkün oluyor. Onun şiirlerinde rastlanan yerlerin hepsini görmüş olduğu söylenemez. Mesela, Karac'oğlan'ın 'Gidip İstanbul'dan ferman getirdim / Herkesin sevdiği verilsin deyi' mısraları onun İstanbul'a gittiğini göstermekten uzaktır" demektedir. Yine Karac'oğlan üzerine hazırlanmış olduğu münferit eserindeki "Karac'oğlan'ın Şiirlerindeki Yer Adları" adlı bölümde de İstanbul'u onun kesinlikle görmediği yerler arasında sıralar (2003, 210-211). Cahit Öztelli ise konuyla ilgili tüm eserlerinde Karac'oğlan'ın İstanbul'a

gittiğine kânidir (1976, 23-25; 1969, 5308). Son olarak hazırlamış olduğu eserindeki "İstanbul'a Gitti mi" adlı bölümde, Ali Ufkî Bey'in 1650 tarihli "Mecmûa-i Sâz-u Söz" adlı eserine Karac'oğlan'a ait iki türküyü almasından hareketle, "Karaca Oğlan'ın İstanbul'da uzun süre kalmadığını, ancak sesini İstanbul saraylarına kadar duyurduğunu ve belki de saraya çağrıldığını düşünebiliriz" (1987, 23) demektedir.

Şükrü Elçin, "C. Öztelli'nin 1650 tarihli *Mecmûa-i Sâz-ü Söz*'den naklen yayımladığı iki şiir, Ali Ufkî'nin Rumeli'deki vazife seyahatleri ve Güneylî Karacaoğlan'ın yaşı dikkate alınacak olursa şairimize ait olması bize daha mantıkî görünüyor" (1997, 21) diyerek bu türkülerin 16. yüzyılda yaşamış Rumelili Karac'oğlan'a ait olduğunu belirtir. İşin asıl ilginç tarafı ise Sabri Koz'un (2018, 417-418) yazmalardan hareketle Karac'oğlan'ın şiirlerine yer verdiği yazısında, 1192 (1778-1779) tarihli bir cönkten aldığı türküde de "İslâmbol'da vardır bir dolu söğüd" şeklinde İstanbul'un adı geçmektedir ve bu türkünün bir çeşitlenmesi de W. Radloff'un (2015, 283) derlemiş olduğu "Karacaoğlan ile İsmikan Sultan" adlı halk hikâyesinde yer almaktadır. Dolayısıyla bu durum, Elçin'in yukarıdaki görüşlerini daha da güçlendirir. Nitekim biz de hakikat alanı merkezli yaklaşımla Karac'oğlan'ın bu hikâyesini ele aldığımız yazımızda "Bizim değerlendirdiğimiz 19. yüzyılda Kırım'dan derlenmiş olan Karac'oğlan ile İsmikân Sultan hikâyesi ise Karac'oğlan'ın III. Murad döneminde (1574-1595), yani 16. yüzyılda yaşadığını ortaya koyar. (...) Şükrü Elçin'in 16. yüzyıla ait bir mecmuadan hareketle 16. asır ozanı olarak kabul ettiği Karac'oğlan'a dair tespitleri bizim açımızdan daha fazla önem kazanmaktadır" (2022, 42) demiş idik.

Tekrar destana dönecek olursak Karac'oğlan'ın ilk dörtlükte,

*"Niyet itdim kurbet ele çıkmğa
Benden beş gün evvel çıkdı zügürtlik
Mevlâ'm bir zenginlik virsen de
Sana bir degenim (?) olsun zügürtlik"*

demesine bakılırsa memleketinde zügürt kalmasından dolayı gurbete çıktığı, yani İstanbul'a gittiği ifade edilebilir. Hatta onun bu zügürtlüğü öylesine çetin bir hâl almıştır ki kendi memleketinde ne yapsa, ne etse ve her nereye gitse de bundan bir türlü kurtulamamıştır. Bu yüzden gurbete çıkmayı zorunlu görmüştür:

*"Çeke çeke tâkat yitiremedim
Elimdekin verdim yetiremedim
Her neriş gitdiysem kurtulamadım
Bizi kurbet ele saldı zügürtlik"*

Karac'oğlan'ın 3. dörtlükte,

*"Ben bu zügürtlikden adam olmasam
Ölsem de il yanına varmasam"*

Kesenin dibinde para bulmasam

Kesenin dibini deldi zügürtlik”

demesine de bakılırsa bu zügürtlüğün kendisinde el âlem yanına varamayacak kadar bir hassasiyete yol açtığı da görülür. Nitekim 4. dörtlükte de kendisine bu kötülüğü zügürtlüğün ettiğini bir kez daha açıkça vurgular. Hatta bu zügürtlük onun tüm Şam’ı, yani Şark’ı gezmesine de neden olmuştur:⁴

“Bu zügürtlik bize eyledi beti

Dolaşdırdı Şam’ı Şark’ı kurbeti

Bacağına giymiş yağlı küsbeti

Güreşdikce yere urdı zügürtlük”

Bu durum doğal olarak bizde hemen, “Karac’oğlan zügürtlükten önce acaba nasıl bir hâlde idi?”, “Aslında diyar diyar gezip icrâ ve ibdâlarda bulunması mutad olan bir ozan bundan dolayı zügürtlüğünden neden şikâyet eder ki?” gibi soruları akla getirir. Fakat tüm bu soruların cevaplarını da destanının 5. ve 6. dörtlüklerinde kendisi verir:

“Evvel zengin iken birinc calkarken

Kafamı duvara urdum kalkarken

Keyif zamânında külah kırarken

Geçdi karşıma da güldi zügürtlik

Evvel iyiydik geçinürdik aslı dercile

Dütün ile kahve ile bercile

Yetmiş iki mameleli borç ile

Bubamdan miras mı kaldı zügürtlik”

Yukarıdaki dörtlüklerden ve dizelerdeki “keyif” vurgusundan da açıkça anlaşılacağı üzere, aslında Karac’oğlan yaşadığı bölgede pirinç çalkayacak kadar zengin birisidir. Zira pirinç, Osmanlıda çok değerli bir mahsul özelliği taşır (Emecen, 1993, 265). Özellikle Karac’oğlan’ın da yaşadığı “16. yüzyılda arazilerdeki sınırlı pirinç üretimi nedeniyle bu gıda maddesi, halk için lüks bir yiyecek niteliği taşımaktaydı.” (Aslan, 2017: 70). Bu yüzden “daha çok saray mutfağında veya varlıklı, seçkin kişilerin ya da üst düzey idarecilerin düğün, ölüm vb. özel günlerindeki toplanmalarda tüketilmektedir.” (Abdioğlu - Çakır, 2021, 209). Bu bağlamda, buradaki “pirinc”in hakikatı üzerinden Karac’oğlan’ın yüksek devlet ricaline (has), “Karacaoğlan ile İsmikan Sultan” adlı halk hikâyesinden anlaşıldığı

⁴ Başgöz’ün listesinde Şam, Karac’oğlan’ın gördüğü için kesin bir yargı vermenin zor olduğu yerler arasında yer almaktadır (Başgöz, 2003, 212).

içerek vakit geçirmektedir. Onun keyif zamanlarında kahve köşelerinde aslı derc ile oturması, hemen aklımıza keyif zamanları dışında, yani asıl meşguliyeti esnasında nasıl bir vakit geçirdiğini getirir. Bu hususta geleneğin tarihi, beşerî ve kültürel kodlarına baktığımızda aklımıza doğrudan "Yeniçeri Kahvehaneleri" gelir. Zira İstanbul'daki ilk kahvehaneler, 16. yüzyılda yeniçeri garnizonları karşısında açılan "Yeniçeri Kahvehaneleri"dir. Ocak bünyesindeki âşıklar, barış zamanında kahvehane zemininde icrâ ve ibdâlarda bulunurken, savaş zamanlarında ise bir ellerinde saz diğer ellerinde kılıç yeniçeri neferlerini vecde getirmişlerdir (Altı, 2018, 221-225). Nitekim Karac'oğlan da 9. dördlüğün 3. dizesinde "Sanıram belimde gümüşlü masad" derken bir taraftan da kılıç ile yapılan bu cenge işaret eder. Elbette bu (masad), yukarıda geçen "derc" ve son dördlükte karşımıza çıkan "binış" gibi sembollerle tıpkı kendi halk hikâyesinde de görüleceği üzere şiirde onun züğürtlüğüne bağlı olarak ustaca kurgulanmıştır. Dolayısıyla gerek hikâyesi gerekse bu destanı, Karac'oğlan'ın bir yeniçeri şairi olduğu hususundaki kuşkuları büyük ölçüde bertaraf eder.

Yukarıdaki dördlükte geçen "Yetmiş iki mameleli borç ile" dizesi ise onun belli bir faiz karşılığında borçlandığını da bize bildirmektedir. Zira "muamele" tabiri Osmanlıda "riba" ve "faiz" karşılığında kullanılmaktadır (Çağatay, 2006, 45) ve bunun bugün de olduğu gibi yıllık yüzdelik dilimleri mevcuttur. Muhammed Emin Durmuş'un aktardığı bilgilere göre, "Bireysel çabaların halkın finansman ihtiyacını giderme noktasında yetersiz kaldığını gören Osmanlı uleması, para vakfına ve vakıf paraların muamele-i şer'iyeye ile işletilmesine cevaz vererek; zengin, fakir bütün halk kesimlerinin ihtiyacını giderecek kurumsal bir yapı oluşturmuşlardır. Ayrıca muamele-i şer'iyeye işleminin sadece vakıf ve yetim mallarında kullanılması, muamele yapılmadan ribh talebinin yasak olması ve belli bir oran üzerinde ribh talep edilememesi gibi birtakım düzenlemeler de yapmışlardır. Böylece Osmanlı Devleti, bu işlemi para vakıflarına hasredip, kurumsal bir yapıya büründürerek halkın tefeciler (ribahor) tarafından sömürülmesini ve yanlış işlem yaparak faize düşmesini engellemeye çalışmıştır." (2021, 5). Diğer taraftan esnaflar arasında olduğu gibi yeniçeri ortalarında da "yardım sandığı" adı altında paralar toplanarak buradaki paraların faize verilmesi suretiyle de yeniçerilerin gelir elde ettiği görülmektedir (Çağatay, 2006, 48). Kısacası doğal olarak nereden ve ne şekilde borç aldığı bilinmese de Karac'oğlan'ın belli bir faiz karşılığında çok sayıda borca girdiği onun bu ifadelerinden açıkça anlaşılmaktadır. Zira dizede geçen "yetmiş iki" ifadesi, "yetmiş iki millet" ifadesinde de görüleceği üzere sayıca çokluğu işaret eder.

Netice itibarıyla Karac'oğlan kaldığı yerden, belki de memleketinden züğürtlüğünü giderecek parayı kazanmak için altı aylığına İstanbul'a kaddini uzatmıştır. Yani bulunduğu yerde kötü durumunun düzelmesi kesinlikle mümkün olmadığı için "İslâmbol" diye gurbete çıkmaya karar vermiştir:

"İslâmbol deye kaddim uzandım

Mermer taş üstüne yatdım uzandım

Altı ayda yedi para kazandım

Anı da almadan aldı züğürtlik"

Karac'oğlan'ın burada "İslâmıbol deye kaddim uzandım" demesine bakılırsa bu onun İstanbul'a, şehrin hakikat alanına bağlı törelî tarafına özel bir ehemmiyet verdiğini de gösterir. Halil İnalçık'ın (2001, 230) aktardığı bilgilerden edindiğimiz kadarıyla, "İslâm'ın bol olduğu yer" anlamındaki "İslâmıbol" şeklindeki benzetme bir Ermeni kaynağına göre şehri fetheden II. Mehmed tarafından yapılmış ve buranın adı olarak kullanılmıştır. Buna XV. yüzyıl resmî kayıtlarında da rastlanmaktadır. Evliya Çelebi gibi XVII. yüzyıl Osmanlı münevverleri ise bunun şehrin Osmanlı Türkçesi'ndeki adı olduğunu kabul ederler. Fakat daha sonra halk arasında "İstanbul" veya "İstambul" tarzı kullanılagelmiş ve resmî ad olmuştur. Dolayısıyla Fâtih zamanından itibaren şehrin adının resmî yazılarda "İslâmıbol" şeklinde kaydedilmesi, şehrin "İslâmîleştirilmesi" çabaları için bir nokta olarak kabul edilmektedir. Diğer yandan törelî edebî gelenekte bu ad, başta yeniçeri ocağından yetişen saz şairleri olmak üzere Âşık Ömer, Gevherî, Abdî, Tâlibî, Fedâyî gibi pek çok âşığın başta İstanbul için söyledikleri destanlarda olmak üzere yaygınlıkla kullanılmıştır (Albayrak, 2001, 290). Bu bağlamda Karac'oğlan'ın da destanında bu tabire özellikle yer vermesi, onun törelî dairede gelenek kurucu bir halk ozanı olduğunu açıkça ortaya koyar. Nitekim kendisiyle ilgili daha önceki yazımızda da belirttiğimiz üzere Karac'oğlan, Törelî Türk Edebiyatı'nın merkezinde duran halk ozanlarının en başında gelir.

Karac'oğlan İstanbul'da bulunduğu sırada nasıl para kazandığını ise destanında apaçık zikretmemiştir. Sadece 8. ve 10. dördlükte nalband, kassab, dalgıç ve terzi gibi meslek gruplarını tecrübe kasdıyla anmak suretiyle içinde bulunduğu kötü vaziyeti izah etmeye çalışmıştır:

"Nalband olsam nallayamam katırı

Kassâ[b] olsam sallayamam satırı

Dalkıç olsam ik'akçeden ötürü

Denizin dibinde buldı zügürtlik"

"Alayın gideyin ter(ü)zi eline

Duzak koyan zügürtlik[in] yoluna

Tarazı yok kande geçmez eline

İşde bunda yoku yedi zügürtlik"

Karac'oğlan'ın merkezdeki bu üretim ve ticaret dünyasına uzaklığına bakılırsa doğal olarak kendisinin taşrada bir hanedanın hizmetinde kendisine verilen idarî veya askerî bir vazifeyi icrâyla meşguliyeti akla gelir. Bu durum ise onun bir yeniçeri şairi olduğuna dönük kabule daha fazla geçerlilik kazandırmaktadır. Elbette yukarıda ele aldığımız üzere onun ziraata bağlı bir üretim ve ticaret faaliyetiyle meşguliyeti de her zaman için mümkündür.

Mustafa Akdağ'ın (1947, 301) yeniçeri ocak nizamının bozuluşunu ele aldığı yazısından öğrendiğimize göre, 1559'da Şehzade Bayezid'e uyan tımar erbabının yarattığı tehlike karşısında devlet, Anadolu'ya yeniçerilerden müteşekkil

yasakçı postalarını yerleştirmiştir. Bu hâl, III. Murad'ın kaldırmaya dönük pek çok teşebbüsüne rağmen İran harplerinin ve Celâli isyanlarının zorlukları altında 1623'e kadar devam etmiştir. Fakat bu esnada sipahi, yeniçeri ve kapıkulu sınıfları vilayetlere dağılarak köy ve kasabalara yerleşmiş, hatta buralarda mal-mülk sahibi olmuşlardır (Akdağ, 1947, 300). Dolayısıyla destanındaki "pirinç" vurgusu da dikkate alınacak olunursa bu süreçte Karac'oğlan'ın da mal-mülk sahibi olup ziraata bağlı bir üretim ve ticaret faaliyetine girişebilmesi elbette büyük bir ihtimal dâhilindedir.

Millî Kütüphane'de 06 Mil Yz Cönk 45 numaralı bir cönkte gördüğümüz züğürtlük destanında ismi meçhul olan bir âşığın "Şair olsam dürlü sözler düzmeli" demesine bakılırsa âşıkların bu durumlarını destanda bizzat "şâir/âşık" oluşlarını dile getirmek suretiyle de ortaya koydukları görülmektedir. Fakat Karac'oğlan'ın destanında onun şairliğine dair doğrudan bir ibare bulunmaz. Belki bu husus, destanın birazcık kısalığına bakılırsa unutulduğu için de yazılamamış olabilir. Veyahut Karac'oğlan, şöhretine bağlı olarak durumunu vurgulamak istememiş de olabilir. Fakat her halükârda, destanda onun şairliği dışındaki mesleğinin somut ve daimî bir meşguliyeti içermediği açıktır. Bu süreçte mermer taş üzerinde yatıp kalktığına bakılırsa onun saray ve konaklarda icrâ ve ibdâları sayesinde para kazandığı ifade edilebilir. Bu durumda Öztelli'nin belirttiği üzere Karac'oğlan'ın "İstanbul'da uzun süre kalmadığını, ancak sesini İstanbul saraylarına kadar duyurduğunu ve belki de saraya çağrıldığını düşünebiliriz." (Öztelli, 1987, 23). Nitekim destanın son dörtlüğünde Karac'oğlan, sanki birazcık da bu durumunu ima etmektedir:

*"Karac'oğlan eydir n'olayım derken
Ne olup n'olcağım bileyim derken
Sırtıma bir biniş alayım derken
Arkamdan abayı aldı züğürtlik"*

Yukarıdaki dörtlükte geçen "n'olayım" ve "ne olup n'olcağım bileyim" ibareleri, onun aynı zamanda bir beklenti üzerine de İstanbul'a gittiğini gösterir. Nitekim üçüncü dizede geçen "biniş" kelimesi de bunu imaya dönüktür. Zira *Kubbealtı Lugatı*'nda biniş, kelime olarak "çok bol ve geniş çüppe, ferâce" mânâsına gelmekle birlikte Osmanlı devrinde genellikle ulemâ sınıfı, yüksek rütbeli görevliler, saray ve yeniçeri ileri gelenlerinin giydiği bir elbise çeşidi olarak da aktarılmıştır. Fakat bu biniş muradıyla İstanbul'a gelen Karac'oğlan, sırtındaki abadan da olmuştur. Dolayısıyla buradaki 'biniş'in 5. ve 6. dörtlüklerde geçen kahve köşelerinde keyif zamânında külah kırıp aslı derc olanlarla birlikte düşünüldüğünde bize Karac'oğlan'ın hayatına dair bir kesit sunduğu da âşikârdır. Aslında züğürtlüğünün de onun bu durumuna bağlı geliştiği ifade edilebilir. Zira yukarıda da belirttiğimiz üzere, onun çok sayıdaki faizli borcunu ödeyebilmenin tek yolu olarak bu "biniş"i görmesi kuvvetle muhtemeldir.

Diğer taraftan destanın 9. dörtlüğünde çizilen manzaranın dönemin genel ekonomik durumuyla birlikte Karac'oğlan'ın içine düştüğü ekonomik buhranı da yansıttığı görülmektedir:

HIKMET - АКАДЕМИК ЕДЕБИЯТ - *حکمت*

*“Alış veriş yok ortalık kesad
Böyle böyle olursa olur bir fesad
Sanıram belimde gümüşlü masad
Çarşıda belimden düşdi zügürtlik”*

Zira 16-17. yüzyıllar, savaşların maliye üzerine ağır bir yük bindirmesi ve mevcut iktisadî darlık yüzünden devletin büyük bir ekonomik darboğazla karşı karşıya kaldığı zaman dilimleridir (Aktan vd. 2002, 8; Akyıldız, 2007, 164). Öyle ki 1585 veya 1586’da yapılan ve o döneme kadar gerçekleştirilen en büyük taşşış olan bir işlemle akçenin gümüş oranı % 44 azaltılmış ve bu tarih, esasen para için yeni ve istikrarsız bir dönemin başlangıcı olmuştur (Akyıldız, 2007, 164). Diğer yandan bu ekonomik durum karşısında artan vergiler gerekçe gösterilerek 16. yüzyılın başlarından 17. yüzyıl boyunca Celali İsyanları başta olmak üzere pek çok isyan da devleti oldukça zora sokmuştur (Aktan vd. 2002, 1-20). Bu bağlamda Karac’oğlan’ın yukarıdaki dörtlükteki gözlemleri dönemin gidişatına da oldukça muvafıktır. Hatta zügürtlük, dörtlükte “gümüşlü masad” ile denk görülerek ekonomik durumun vaziyeti de ustaca dile getirilmiştir. Dörtlük bize aynı zamanda fesada dönük büyük bir kaçgunu da haber verir. Dolayısıyla Karac’oğlan’ın bu süreçte belindeki gümüşlü masadıyla aynı zamanda bir nefer (yeniçeri) olduğu da açıkça bellidir.

Karac’oğlan diğer şiirleri arasında da onun bu zügürtlüğünü ortaya koyan, aslında konumuz bakımından oldukça ehemmiyeti haiz bir şiiri daha vardır:

*“Kulak verdim dört köşeyi dinledim
Arkam sıra gıybet eden çoğ imiş
Çok yaşayıp mihnet ile ölmeden
Az yaşayıp devran sürmek yeğ imiş*

*Tükendi cünbüşüm yoktur gıybetim
Bir yatsıya kaldı benim mühletim
Bilemedim ana baba kıymetin
Arkamızda karlıca bir dağ imiş*

*Karşiki görünen yapraklı dağlar
Hastanın hâlimden ne bilsin sağlar
Her nere vardım sa dertliler ağlar
Aradım cihanı dertsiz yoğ imiş*

Her daim böyledir feleğin işi

Zehirden acıdır engelin aşısı

Tırnağın var ise başını kaşısı

Kimseden kimseye vefa yoğ imiş

Karac'oğlan der dünyaya gelmeden

Ben usandım el işine yelmeden

Gurbet ilde padişahlık sürmeden

Vatanında züğürt olmak yeğ imiş" (Çapraz, 2020, 399).

Yukarıdaki türkü ise Karac'oğlan'ın İstanbul'da yaşadıklarına karşı bir nev'i cevabı niteliğindedir ve türküde bir pişmanlık hâli hâkimdir. İlk dörtlükte yine bir mihnet üzerine olduğunu bildirmekle beraber arkası sıra gıybet edenlerin, yani konumundan dolayı rakiplerin saldırısına maruz kaldığını ifade etmektedir. Bunu destanında ise altı ayda yedi para kazanmak şeklinde sembolik bir dilde anlatmaktadır. Fakat bu türküden de anladığımız kadarıyla Karac'oğlan İstanbul'a olan ziyaretini son demlerinde yapmış olmalıdır. Nitekim ilk dörtlüğün son dizelerinde az yaşayıp devran sürmek, çok yaşayıp mihnet ile ölmeye tercih edilmektedir. Yine ikinci dörtlükte, "Tükendi cünbüşüm yoktur gıybetim / Bir yatsıya kaldı benim mühletim" derken de artık sona doğru yaklaştığının farkında olduğunu bildirmektedir. Hatta vazifesinden dolayı çoğu zaman ihmal ettiği ana babasının kıymetini bilmediği için de çok üzülür. Fakat dördüncü dörtlükten anlaşıldığı kadarıyla, tüm bu olanlara rağmen onun şikâyeti sadece feleğedir. Zira Karac'oğlan bu süreçte kimseden vefa görmediğini, "Tırnağın var ise başını kaşısı" töresözülüyle, yani geleneğin icabına da uygun bir şekilde aktarmaktadır. Bu durumu da yine destanında dile getirdiği züğürtlüğüne bağlı yaşadıklarına uygundur. Asıl cân alıcı husus ise türkünün son dörtlüğünde dile getirilmiştir: Karac'oğlan, diyardan diyara, seferden sefere koşmaktan artık bıkip usanmıştır. Bu yüzden her ne kadar gurbet ellerde padişahlık sürse de vatanında züğürt kalmayı yeğlemektedir. Bu ifade tarzı, geleneğe bağlı, hatta destanındaki durumuna da ters düşen bir söylem gibi değerlendirilebilirse de onun gelenek dâhilinde konumuna bakıldığında bir hakikati yansıttığı da apaçık görülür. Daha önceki yazımızda da belirttiğimiz üzere Karac'oğlan, taşradan gelip gelenek kuran töreli bir halk ozanıdır. Her ne kadar, "Ezgisi çağrılır keyfe keseldir" diyerek onun hakkını tam teslim etmese de Âşık Ömer'in "Karac'oğlan ise eski meseldir / (...) / Biz şair saymayız öyle ozanı" diyerek onu küçümsemesi katiyen boşuna değildir.

Türk Destancılık Geleneği ve Karac'oğlan'ın Züğürtlük Destanı

Türklerde destancılık geleneğinin oldukça kadim bir mazisi vardır. İlk olarak ozanlarca kahramanlık hikâyelerinin anlatımıyla hayat bulan bu geleneğin daha sonra şathiyyeye dönük mizahî bir karaktere de büründüğü görülmektedir (Köprülüzâde M. Fuad, 1914). Âşıklık geleneğinin teşekkülüne bağlı olarak ilk örneklerine daha ziyade 16. yüzyılda rastladığımız bu tarz destanların esasen savaş

(sefer) karakterli bir nitelik arz ettiği görülmektedir. Karac'oğlan'da olduğu gibi bu da hiç şüphesiz geleneğin ilk temsilcilerinin asker kökenli (yeniçeri/kapıkulu) olmasından kaynaklanır. Nitekim Karac'oğlan'ın destanı da aslında gelenekteki diğer züğürtlük destanlarında görüldüğü üzere daha fazla mizaha meyyal bir nitelik taşıması gerekirken oldukça resmî bir havaya sahiptir. Hatta tüm âşık destanlarında karşımıza çıkan "mübalâğalı" ve "müftehirâne" bir "üslûp" (Rıza Tevfik, 2001, 406) bu destanda çok fazla görülmez. Dolayısıyla önceki bölümde ele aldığımız üzere destan, bünyesinde taşıdığı oldukça realist çizgileriyle bize dönemi ve elbette ozanı hakkında çok kıymetli veriler sağlar.

Diğer taraftan doğrudan hakikat alanına bağlı töreli bir halk ozanı olduğu için de onun destanında ustaca bir kurgu açıkça göze çarpar:

"Alayın gideyin ter(ü)zi eline

Duzak koyan züğürtlik[in] yoluna

Tarazı yok kande geçmez eline

İşde bunda yok yedi züğürtlik"

Mesela yukarıdaki dörtlükte içinde bulunduğu züğürtlüğe bağlı ruh hâli, terziliğin nesne dünyasına bağlı oldukça ustalıklı kurgulanmıştır. Zira züğürtlük, kendisinde öylesine bir yokluk hâli kazanmıştır ki tıpkı terzi elinde tarazı olmayan kumaş gibi "yok"u bile yemiştir. Dolayısıyla onda var (zenginlik) ile yok (züğürtlük) arasındaki doğrudan töreye bağlı hakikat döngüsünün böylece ustaca kurgulanmış bir destanın ibdâsına vesile olduğu da rahatlıkla ifade edilebilir.

Aynı zamanda destanların diğer en kıymetli niteliği ise kendilerine has bir "beste" ve "ara nağme" ile icrâ ve inşâ edilmesidir (Rıza Tevfik, 2001, 405). Bu bağlamda Karac'oğlan'ın destanının hakikati daha iyi açığa çıkar. Zira Âşık Ömer'in de *Şâirname*'sinde dile getirdiği üzere o -hatta bugün de- ezgisi çağrılan, mesel olmuş Töreli bir halk ozanıdır. Yani tıpkı Kerem, Garip, Koroğlu, Pir Sultan Abdal gibi onun da kendine has bir havası vardır. Fakat bu âşık havası, elbette türküde geçerli olan "ezgi" ve "tavır" hakikati sayesinde onu kendisinden önceki Karaoğlan'a da bağlamak suretiyle gelenekte ona bugün de hâlâ geçerli olan bir tesir gücü kazandırmıştır. Elbette bunda Karac'oğlan'ın Töreli Türk Edebiyatı'nda hakikat alanına bağlı, aynı zamanda gelenek kurucu bir ozan olmasının da katkısı büyüktür.⁷

⁷ İsmet Özel, İstiklal Marşı Derneği'ndeki "Üryan Geldim Gene Üryan Giderim" başlıklı konuşmasında Karac'oğlan'ın sözünü ettiği şiirinde geçen bir dizeden hareketle, "Dirilirler dirilirler gelirler". Bu bir önceki mısrayla bağlantılı. Türkmençe tercümesinde değişik bir şey var. 'Dirilirler derilirler yörerler' demiş. Demek ki başka nüshalarda bunun ifadesi farklı. 'Dirilirler...' benim anladığım kadarıyla 'derilirler gelirler'. "Bâ'sü ba'del mev't" vuku bulduktan sonra gene de huzur-u mahşerde divan durabilmek için bir derlemeden geçileceği belli. Derleme tabii ki Osmanlı hayatında da önemli bir şey. Oğlan derlenirdi biliyorsunuz yani Yeniçeriler Hıristiyan çocuklarından devşirilen, derlenen insanlar. Bunun da bu sözlere etkisi var diyorum ben" (Özel, 08.02.2024) diyerek oldukça töreli bir bakış açısı ortaya koyar. Dolayısıyla onun 'sadece' bir kelimedenden hareketle ulaştığı bu hakikata bakılırsa esasında bizim asıl meselemizin Karac'oğlan'ın kimliği meselesi olmadığı anlaşılır. Bu bağlamda

Yazının başında da belirttiğimiz üzere, destanın yer aldığı kütüphanedeki "10 Ed 110" numaralı bir başka cönkte de "Türkü" başlığı altında Karac'oğlan'a ait 10 dörtlükten ibaret bir gelin ile bir kızın bahsine yer verilmiş olması, bize Karac'oğlan'ın ezgisi sayesinde gelenekte varlığını asırlarca sürdürdüğünü gösterir. Hatta aynı cönkte, her ne kadar Yûnus Emre'ye ait olsa da, bir şiirin "İlâhî - Karac'oğlan" başlığı altında kaydedilmiş olması onun doğal olarak ezgiye de bağlı hakikatını açıkça ortaya koyar. Maalesef bu hakikattan mahrum kalanlar, onu sadece zaman ve zeminin sınırları içerisine hapsederler.

Sonuç

Cönk ve mecmuaların Türk sözlü şiir araştırmalarındaki ehemmiyeti asla yadsınamaz. Nitekim bizim araştırmalarımız esnasında tesadüfen bulduğumuz bu destan, hem literatürümüze yeni bir eser kazandırmış hem de Karac'oğlan gibi meçhulümüz olan bir konuda bize ehemmiyeti oldukça yüksek bir belge sunmuştur. Destan, Karac'oğlan'ın züğürtlüğü üzerinedir. Kısacası destanın züğürtlük gibi daha serbest bir konuda icrâ ve ibdâsı düşünülünce Karac'oğlan'ın bu destanını ömrünün sonlarına doğru; emekliliğinde veya emekliliğine yakın bir süreçte söylediği ifade edilebilir. Bu durumda, aslında onun Karac'oğlan ile İsmikan Sultan'la başlayan hikâyesi, züğürtlük destanı ile de bir son bulur. Karac'oğlan gibi özünde, sözünde ve sazında (ezgi) tamamen hakîkî bir halk ozanını zaman ve zeminin sınırları içerisine hapsedmek ise asla mümkün değildir. Fakat onun sözlü kültüre bağlı ustaca kurguladığı eserlerden bizim hakikat alanı merkezli metodumuza göre ona ait bir takım yeni verilere ulaşılabilme ihtimali her zaman vardır. Zira yukarıda ele aldığımız üzere, Karac'oğlan'ın destanda "Evvel zengin iken birinc calkarken" şeklinde bize bildirdiği sadece pirince bağlı aktardığı hakikat bile bizim onun yaşadığı zaman ve zemini tayin etmemiz için yeterlidir. Dolayısıyla destan sayesinde 16. yüzyılda belinde gümüşlü masadı ve sırtında sazıyla bir yeniçeri şâiri Karac'oğlan'ın yaşadığı artık büsbütün kanıtlanmış olmaktadır.

Kaynakça

- Abdioğlu, Hasan – Çakır, Baki. "Osmanlı Devletinde Çeltik Tarımı ve Muhasebe İşlemleri". *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi* (2021), 205-224.
- Akdağ, Mustafa. "Yeniçeri Ocak Nizamının Bozuluşu". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 3/1947, 291-309.
- Aktan, Coşkun Can vd. "Osmanlı Tarihinde Vergi İsyânları-I". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2/2002, 1-20.
- Akyıldız, Ali. "Para". *DİA*. 34/163-166. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.

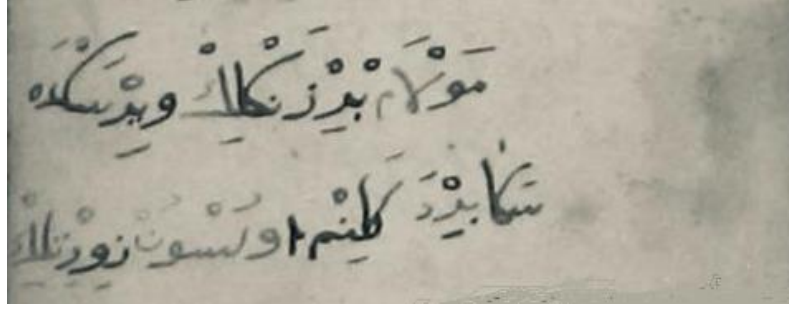
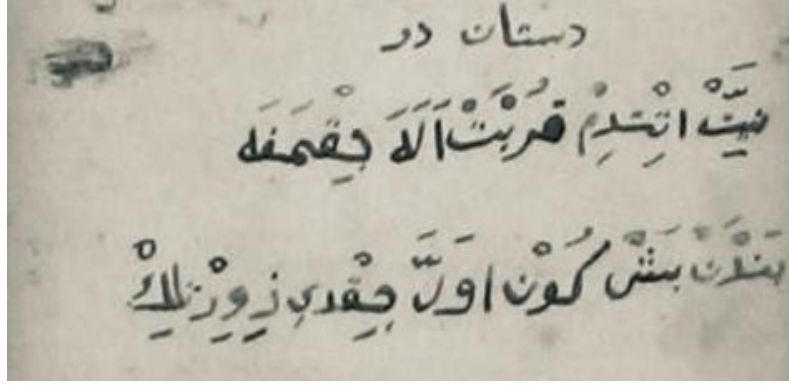
yegâne meselemiz, ona ve eserlerine hakikat alanından, yani töreli cihetten bakıp bakamamızdır.

- Albayrak, Nurettin. "İstanbul". *DİA*. 23/289-293. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.
- Alptekin, Ali Berat. "Karacaoğlan'ın Hayatı Etrafında Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri". *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*. C II (Halk Edebiyatı). 33-44. Ankara: 1986.
- Altı, Aziz. "Bektaşilerin ve Yeniçerilerin Yaşantısından Bir Kesit: Yeniçeri Kahvehaneleri". *Alevilik Araştırmaları Dergisi*. 15/2018, 219-231.
- Aslan, Engin. *Mısır'dan Osmanlı Sarayı'na Zahire Sevkiyatı (1650-1700)*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Başgöz, İlhan. *Biyografik Türk Halk Hikâyeleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1949.
- Başgöz, İlhan. *Karac'oğlan*. İstanbul: Pan Yayıncılık, 2003.
- Benjamin, Walter. *Fotoğrafın Kısa Tarihi*. İstanbul: Agora Kitaplığı, 2018.
- Cönk*. Ankara: Millî Kütüphane, Yazmalar, 10 Ed 110.
- Cönk*. Ankara: Millî Kütüphane, Yazmalar, 10 Ed 111.
- Cönk*. Ankara: Millî Kütüphane, Yazmalar, 06 Mil Yz Cönk 45.
- Çağatay, Neşet. "Osmanlı İmparatorluğunda Riba-Faiz Konusu Para Vakıfları ve Bankacılık". *Vakıflar Dergisi*. 9 (2006), 39-66.
- Çapraz, Erhan. *Karacaoğlan*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2020.
- Çapraz, Erhan. *Bedriddin ile Zöhra*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2021.
- Çapraz, Erhan. "Karac'oğlan Törelî Türk Edebiyatı'nın Neresindedir?". *Söğüt Türk Edebiyatı Dergisi*. 16/2022a (Temmuz-Ağustos), 39-46.
- Çapraz, Erhan. "Hakikatın Hikâyesi, Hikâyenin Hakikatı: Bir Hakikat Alanı Olarak Türk Halk Hikâyeleri", *İSLARA Uluslararası İslâm Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, ed. Erdem Can Öztürk. 87-99. Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi Yayınları, 2022b.
- Çapraz, Erhan. "Masal ve Hakikat: Masalın Hakikatı Üzerine Bir Değerlendirme". *Çelebi Tarih, Kültür ve Düşünce Dergisi*. 11/2023 (Ağustos), 47-54.
- Dağlar, Abdülkadir. "Edebî Töre Çatısı Altında: Törelî Türk Edebiyatı". *İSLARA Uluslararası İslâm Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, ed. Erdem Can Öztürk. 100-115. Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi Yayınları, 2022.
- Durmuş, Muhammed Emin. "Osmanlı Para Vakıfları ve Nakit İşletme Yöntemleri". *İKAM Araştırma Raporları* 16 (2021), 1-15.

- Elçin, Şükrü. "Halk Edebiyatımızda Kaynaklar Meselesi ve XVI. Asır Ozanı Karacaoğlan". *Halk Edebiyatı Araştırmaları 1*. 13-30. Ankara: Akçağ Yayınları, 1997.
- Emecen, Feridun. "Çeltik". *DİA*. 8/265-266. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998.
- Görkem, İsmail – Tülüce, Ozan. *Çukurovalı Karacaoğlan*. İstanbul: Çatı Kitapları.
- İnalçık, Halil. "İstanbul". *DİA*. 23/220-239. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.
- İşbilir, Ömer, "Kuyucu Murad Paşa". *DİA*. 26/507-508. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002.
- Kafadar, Cemal. *Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken*. İstanbul: Metis Yayınları, 2009.
- Koz, Sabri. "Yazmalardan Derlenen Karacaoğlan Deyişleri ve Birkaç Öneri". *Karacaoğlan Araştırmaları-I*, haz. Hilmi Dulkadir. 409-428. Mersin: Mersin Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2018.
- Köprülüzâde M. Fuad. "Destânlarımız". *İkdam*. 31 Mart 1914.
- Köprülü. M. Fuad. *Saz Şairleri*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.
- Özel, İsmet. "Üryan Geldim Gene Üryan Giderim." *İstiklâl Marşı Derneği*. 08.02.2024.
<http://www.istiklalmarsiderneği.org.tr/IcerikDetay?Id=1065&IcerikId=736&PageId=1>
- Öztelli, Cahit. "Alî Ufkî, Karacaoğlan ve İstanbul". *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*. 239/1969 (Haziran), 5308-5309.
- Öztelli, Cahit. "Karaca Oğlan'ın Gezdiği Yerler". *Hisar Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*. 154/1976 (Ekim), 23-25.
- Öztelli, Cahit. *Karaca Oğlan*. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım, 1987.
- Radloff, W. *Kuzey Türk Boylarının Halk Edebiyatından Örnekler*. haz. Tülay Çulha. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015.
- Rıza Tevfik (2001b). "Destanlarımız". *Rıza Tevfik'in Tekke ve Halk Edebiyatı ile İlgili Makaleleri*. haz. Abdullah Uçman. 404-409. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2001.

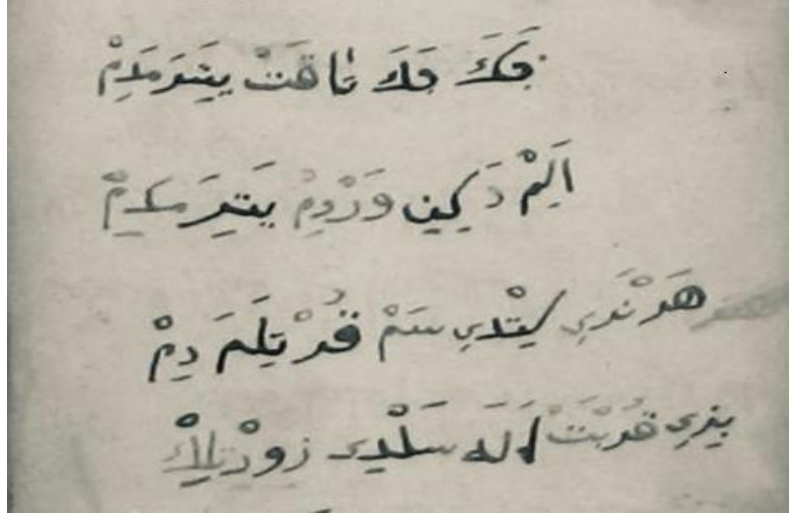
Ek 1. Destan:

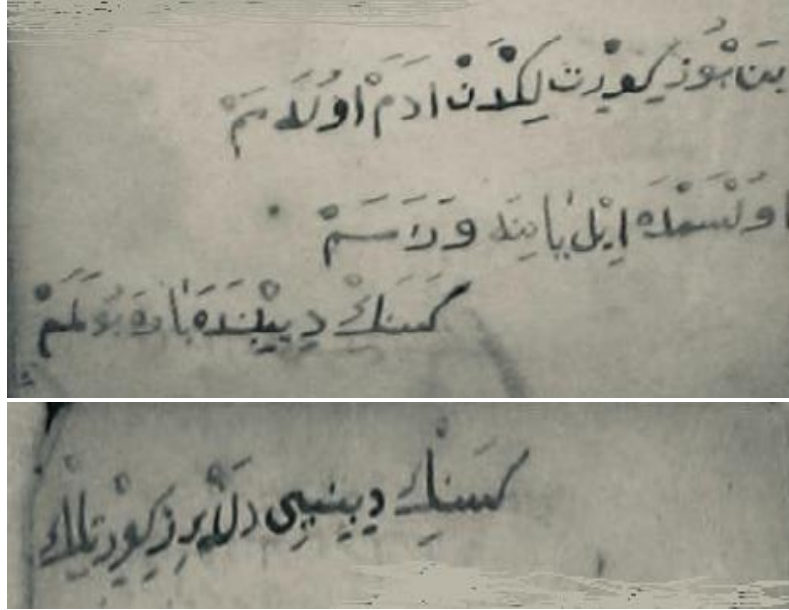
Destândır

Niyet itdim kurbet ele çıkmğa
Benden beş gün evvel çıkdı zügürtlik
Mevlâ'm bir zenginlik virsen de
Sana bir değenim (?) olsun zügürtlik⁸

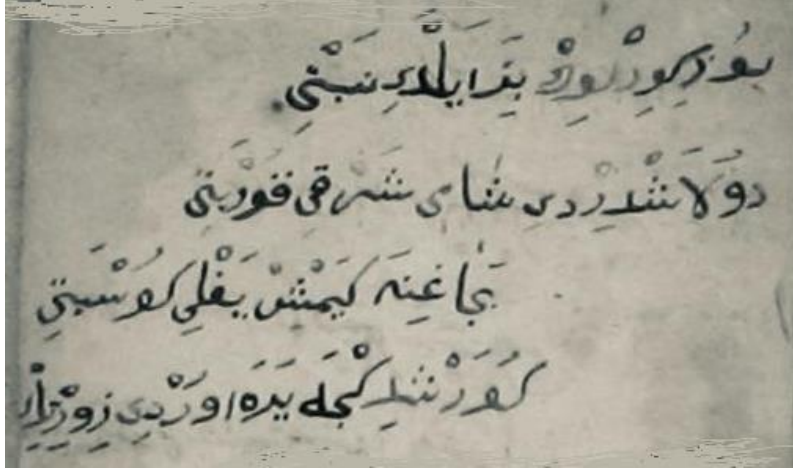
⁸ Bu dizede ayak sağlam değildir.

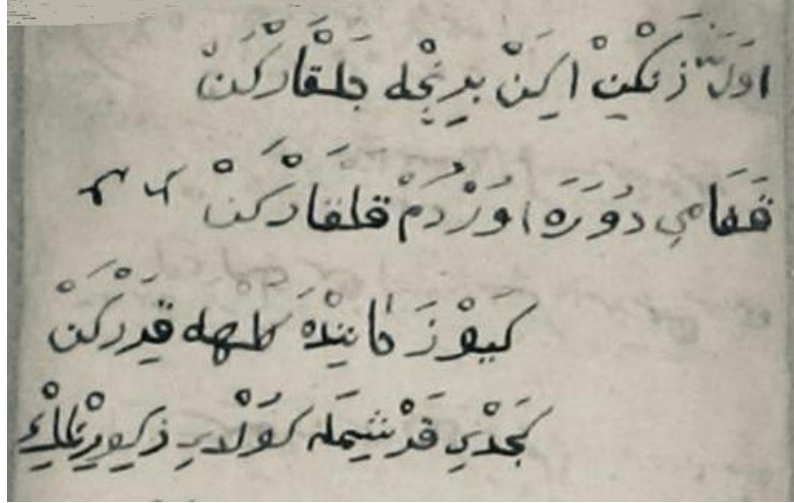
Çeke çeke tâkat yitiremedim
Elimdekin verdim yetiremedim
Her neriy gitdiysem kurtılamadım
Bizi kurbet ele saldı zügürtlük

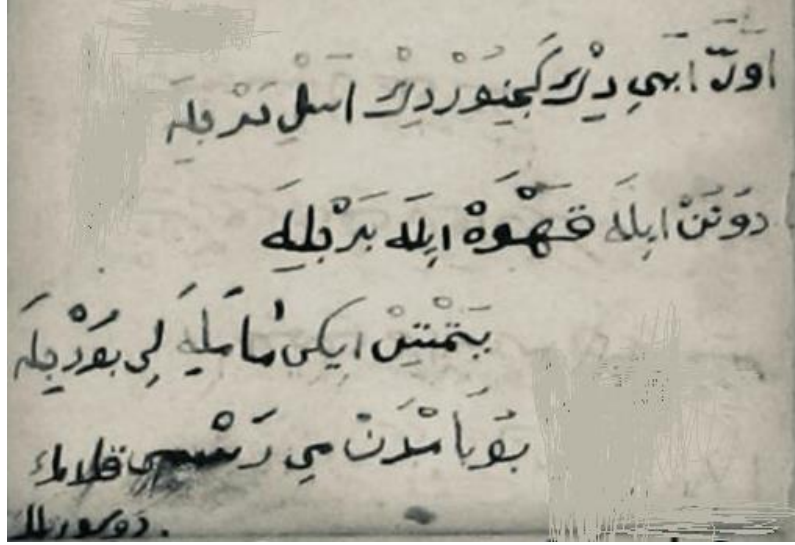
Ben bu zügürtlükden adam olmasam
Ölsem de il yanına varmasam
Kesenin dibinde para bulmasam
Kesenin dibini deldi zügürtlük

Bu zügürtlük bize eyledi beti
Dolaşdırdı Şam'ı Şark'ı kurbeti
Bacağına giymiş yağlı küsbeti
Güreşdikce yere urdı zügürtlük

Evvel zengin iken birinc kalkarken
Kafamı duvara urdum kalkarken
Keyif zamânında külah kırarken
Geçdi karşıma da güldi zügürtlük

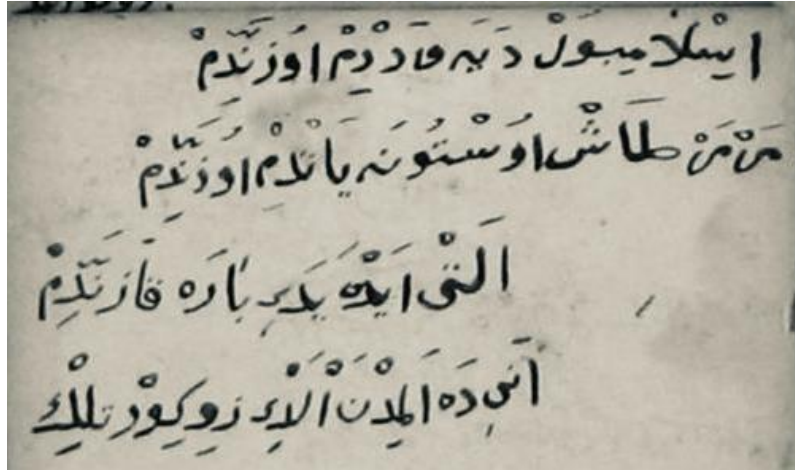

Evvel iyidik geçinürdik aslı dercile

Dütün ile kahve ile bercile

Yetmiş iki mameleli borç ile

Bubamdan miras mı kaldı zügürtlik

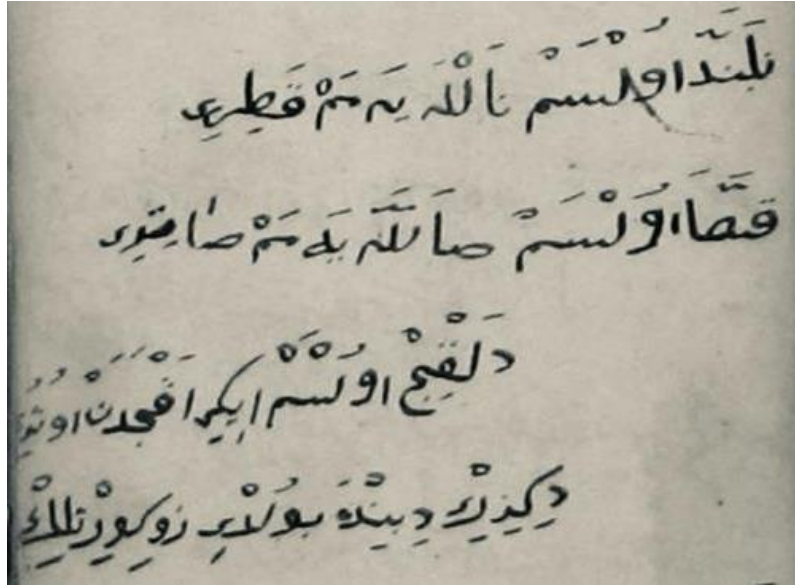

İslâmıbol deye kaddim uzandım

Mermer taş üstüne yatdım uzandım

Altı ayda yedi para kazandım

Anı da almadan aldı zügürtlik

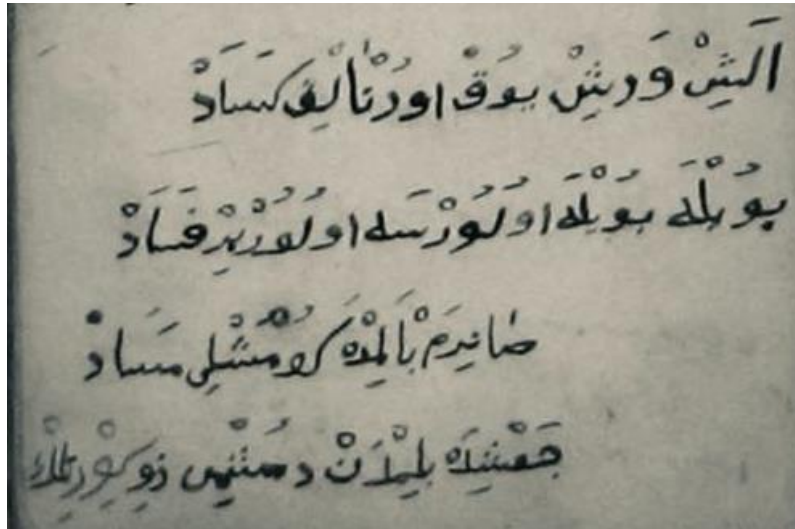

Nalband olsam nallayamam katırı

Kassâ[b] olsam sallayamam satırı

Dalkıç olsam ik'akçeden ötürü

Denizin dibinde buldı zügürtlik

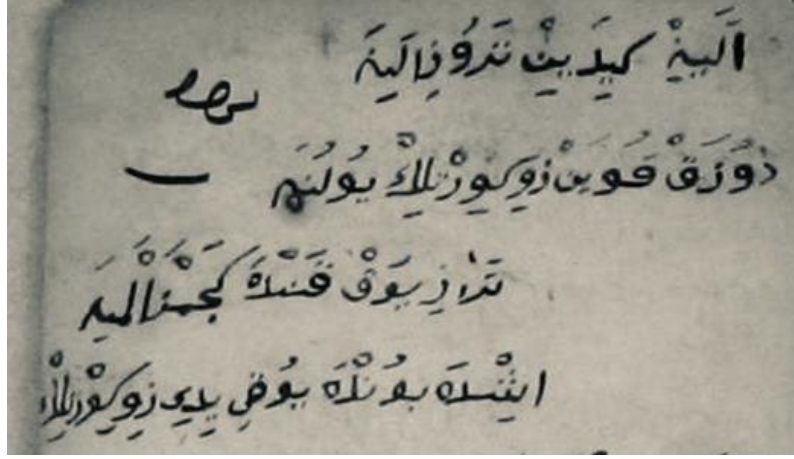

Alış veriş yok ortalık kesad

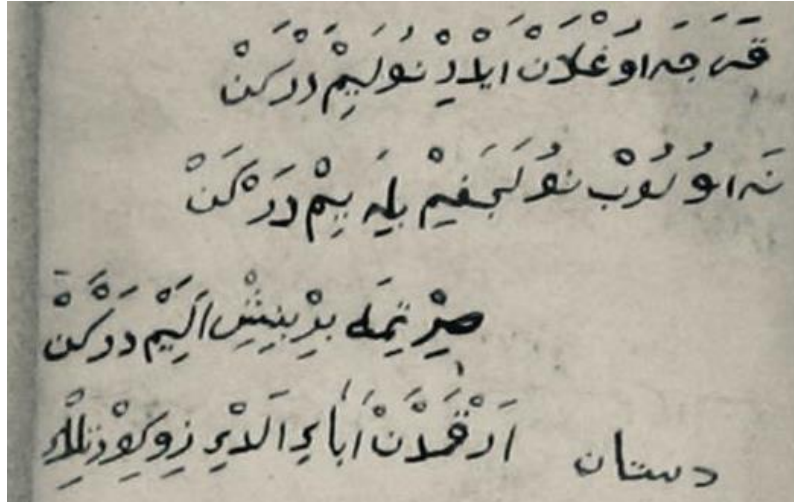
Böyle böyle olursa olur bir fesad

Sanıram belimde gümüşlü masad

Çarşıda belimden düşdi zügürtlik

Alayın gideyin ter(ü)zi eline
Duzak koyan zügürtlik[in] yoluna
Tarazı yok kande geçmez eline
İşde bunda yokı yedi zügürtlik

Karac'oğlan eydir n'olayım derken
Ne olup n'olcağım bileyim derken
Sırtıma bir biniş alayım derken
Arkamdan abayı aldı zügürtlik